

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าของโลกในปัจจุบัน เป็นผลงานของมนุษย์ที่สร้างขึ้น วิวัฒนาการต่าง ๆ ของโลก เกิดจากมันสมองของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ขึ้นทั้งสิ้น ในขั้นแรกเกิดจากความพยายามปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อความอยู่รอด หรือเพื่อต้องการเอาชนะธรรมชาติ จึงมีการคิดค้น วิธีการหรือประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ต่อมาจากการพัฒนาของสมองนี้เองทำให้มนุษย์เกิดความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่จะอำนวยความสะดวกสบายให้แก่ตนเอง การรู้จักปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นกว่าเดิม การคิดค้นพบทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ วิทยาการต่าง ๆ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ที่เอื้ออำนวยและเกิดประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์และสังคม การคิดเครื่องร่อน เครื่องบิน ยานอวกาศ การสำรวจดวงจันทร์ การค้นพบยาป้องกันโรค การคิดยานพาหนะในรูปแบบต่าง ๆ โทรทัศน์ วีดีโอ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลผลิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากแรงคลั่งใจ เกิดจากการคิดแก้ปัญหาและเกิดจากความตั้งใจที่จะปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ให้สะดวกรวดเร็ว และผาสุกขึ้น ผลผลิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ จึงต้องอาศัยทั้งความคิดค้น ความคิดจินตนาการ บวกด้วยความอดทนสาหะพากเพียร มุมานะไม่ยอมเลิกล้มเลิกความคิลง่าย ๆ จนกระทั่งสามารถคิดได้สำเร็จ (อารี รังสินนท์ 2529:83)

จากสรุปรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในระดับประถมศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า เด็กในระดับนี้มีความคิดสร้างสรรค์สูง แต่ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น หรือความคิดสร้างสรรค์จะคงที่ในขณะที่อายุเพิ่มขึ้น พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กสามารถส่งเสริม กระตุ้นได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเล่นเพื่อตอบสนองความต้องการในเรื่องการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง อุปกรณ์ เช่น ดินเหนียว ไม้บล็อก เป็นต้น กิจกรรมที่สร้างสรรค์ได้แก่ กิจกรรมทางศิลปะ ดนตรี การเล่นเกมทางภาษา การประดิษฐ์ การสร้างสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนประสบการณ์ใหม่ ๆ การแสดงละคร นอกจากนี้ยังมีสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยพัฒนาหรือกระตุ้นเด็กให้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ก็คือ ทีวี วิหุ เพลง บทเท่กล่อม และหนังสือ เป็นต้น

สภาพสังคมในปัจจุบัน เป็นสังคมที่ซับซ้อนกว่าเดิมมากนัก เนื่องจากมีจำนวนคนในสังคมเพิ่มมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเรื่องปากท้อง ความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องอาชีพ การทำมาหากินที่แก่งแย่งกัน จนเกิดเป็นปัญหาขึ้น พ่อแม่ผู้ปกครอง มีภาระต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หน้าที่ดูแลเด็กส่วนใหญ่จึงมอบให้แก่ครู แต่กระนั้นก็ตีเวลาว่างบางส่วนของเด็กก็ยังมีมากอยู่ ทั้งครู ผู้ปกครอง และพ่อแม่ คงต้องหาปัจจัย เครื่องมือและอุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เสริมให้แก่เด็ก และเครื่องมืออันหนึ่งที่ใกล้ชิดกับเด็กและเด็กได้สัมผัสอยู่เสมอคือ หนังสือ

ธรรมชาติของเด็ก จะมีความอยากรู้อยากเห็น นอกจากจะตามพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดแล้ว หนังสือเป็นสื่อสำคัญที่จะให้คำตอบได้ หนังสือจะช่วยให้เด็กได้รับความสนุกสนาน จากคำพูด คำอ่าน และรูปภาพต่าง ๆ ได้มีพัฒนาการทางภาษา จากการรู้จักคำใหม่ ๆ เข้าใจความหมายของคำในรูปประโยคต่าง ๆ เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เกิดจินตนาการไปตามเนื้อเรื่องนั้น ๆ เป็นประสบการณ์ที่นอกเหนือจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทำให้โลกของเด็กกว้างขวางและมีความหมายขึ้น

บทความที่ปรากฏในวารสารวิจัยทางการศึกษา (กรมวิชาการ : 2526) กล่าวว่า หนังสือที่เขียนด้วยภาษาอันไพเราะได้ภาพพจน์ ผู้อ่านย่อมจะได้สัมผัสกับจินตนาการและอารมณ์ที่ถูกกำหนดให้แปรเปลี่ยนไปตามความซาบซึ้งลาดของการใช้ภาษา ทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งใจ มีความสุขในการอ่าน เกิดความภาคภูมิใจในภาษาของตนเอง นอกจากนี้หนังสือยังเป็นเพื่อนช่วยให้หายเหงา ทำให้คนเราสามารถอยู่ตามลำพังได้อีกด้วย

นอกจากนี้บทความดังกล่าวให้ข้อคิดว่า นักเขียนหนังสือสำหรับเด็กมีอิทธิพลในการสะท้อนปรัชญาและแนวคิดของบุคคลและสังคมให้แก่เด็ก เพราะนักเขียนจะเขียนเรื่องใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับปรัชญาของผู้เขียน ตลอดจนแนวโน้มของความคิดต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครูและบรรณารักษ์ ซึ่งเป็นผู้เลือกหาจัดซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน ย่อมจะมีอิทธิพลโดยตรงในการปลูกฝังนิสัย รสนิยม ความสนใจในการอ่านหนังสือแก่เด็ก ๆ

เดิมหนังสืออ่านสำหรับเด็กเป็นเรื่องเน้นการสั่งสอน ทำให้ไม่น่าอ่าน ไม่น่าสนใจสำหรับเด็ก ๆ ต่อมาแนวคิดเรื่องนี้เปลี่ยนแปลงไป เป็นว่า เด็กควรจะได้รับ การส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ และมีเรื่องราวต่าง ๆ ให้เลือกอ่านได้อย่างกว้างขวาง หนังสือสำหรับเด็กยุคนี้จึง

เป็นเรื่องที่สนุกสนาน น่าอ่าน มีภาพประกอบ มีสีสันสวยงาม เด็กอ่านหนังสือเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อ่านเพราะอยากอ่าน อ่านเพราะสนใจ อ่านเพื่อสนองความต้องการของเด็กเอง ส่วนเรื่องการสั่งสอนคคิธรรมหรือศีลธรรมต่างๆ ควรเป็นเรื่องสอดแทรกให้เหมาะสมกับวัยเด็ก

อารี รังสินธ์ (2529:170) ให้ข้อคิดเห็นว่า หนังสือจะเป็นสิ่งที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ หากจัดให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจ เช่น

1. หนังสือภาพ นิทาน เหมาะกับเด็กวัยอนุบาล วัย 3-5 ปี
2. หนังสือนิทาน มีภาพประกอบและหนังสือการ์ตูน เด็กวัยประถมศึกษา ให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ
3. หนังสืออ่านสำหรับเด็กวัยตอนกลางวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ควรเป็นหนังสือชีวิตเด็ก ๆ การผจญภัยและนักสืบ

เทเลอร์ (Taylor 1964:247) ได้ศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ของนักวิทยาศาสตร์ จำนวน 49 คน พบว่านักวิทยาศาสตร์ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง เป็นผู้ที่อ่านหนังสือสัปดาห์ละ 1 เล่ม หรือมากกว่า เมื่อมีอายุระหว่าง 10-12 ปี และหนังสือที่อ่านนั้นไม่ใช่หนังสือที่ถูกกำหนดให้อ่านที่โรงเรียน

หนังสืออ่านสนุกเป็นปัจจัยหนึ่งที่เด็กมีความต้องการ เป็นสิ่งที่เด็กส่วนใหญ่ให้ความสนใจ โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ มีการผลิตกันขึ้นมา มาก เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ เพราะเป็นหนังสือที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก และเด็กให้ความสนใจมาก ถ้าหนังสืออ่านสนุกเป็นหนังสือที่มีคุณภาพ คือนอกจากให้ความสนุกสนานแล้ว ยังช่วยพัฒนาในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ หนังสือนั้นย่อมเป็นหนังสือที่มีคุณค่าที่สำคัญมากที่สุด การที่เด็กได้พบเห็นได้อ่านหรือฟังจากเพื่อนหรือคนอื่น ๆ เล่าให้ฟังบ้าง สิ่งเหล่านี้จะค่อย ๆ ซึมซาบเข้าสู่จิตใจและความคิดของเด็ก จะช่วยให้เด็กเห็นจริงว่าเป็นสิ่งดี เป็นตัวอย่างน่าสนใจ อยากทำตามบ้าง อยากคิด อยากทดลองตามสิ่งที่ปรากฏในหนังสือ เช่น เรื่องของความแปลกใหม่ การกระทำ วิธีการ และเรื่องของการคิดแปลงเหล่านี้ จะทำให้เด็กมีประสบการณ์เพิ่มขึ้น ได้รู้จักได้พบเห็น ได้คิดค้น ได้ทดลอง ได้สำรวจ เป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง และช่วยกระตุ้นทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กขึ้น

หนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็กวัย 6-11 ปี เป็นหนังสือที่มีบทบาทต่อเด็กวัยประถมศึกษา และกำลังได้รับความสนใจจากทั้งตัวเด็กเอง และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนครูในโรงเรียน มีการตื่นตัวผลิตหนังสือออกจำหน่ายกันอย่างกว้างขวางและมากมายดังที่ปรากฏในปัจจุบัน มีการแข่งขันกันปรับปรุงคุณภาพของหนังสือทั้งด้านเนื้อหา วิธีการเขียน และการจัดทำรูปเล่มกันมากขึ้น และแม้จะมีผลงานการศึกษา วิจัยหนังสือออกมามากมายทั้งด้านเนื้อหา วิธีเขียนและรูปแบบ ตลอดจนการวิเคราะห์ด้านคุณธรรม วัฒนธรรมและอื่นๆ แล้วก็ตาม ในด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ปรากฏในหนังสือก็น่าที่จะศึกษาวิเคราะห์ ที่สำคัญคือ มีการคัดเลือกและให้รางวัลแก่หนังสือที่สำนักพิมพ์ต่างๆ จัดส่งเข้าประกวดตามโครงการประกวดหนังสือประจำปี ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี และหนังสือที่สำนักพิมพ์คัดเลือกจัดส่งเข้าประกวดเป็นหนังสือที่ทางฝ่ายวิชาการ บรรณาธิการของสำนักพิมพ์พิจารณาแล้วว่าเป็นหนังสือที่ดี ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาว่าหนังสือดีเหล่านั้นมีลักษณะที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ประการใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ในหนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็กวัย 6-11 ปี ที่ส่งเข้าประกวดตามโครงการประกวดหนังสือประจำปี พ.ศ.2530 ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือในคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาหนังสืออ่านสนุกจากหนังสือที่สำนักพิมพ์ และชมรมต่างๆ ส่งเข้าประกวดตามโครงการประกวดหนังสือประจำปี พ.ศ.2530 ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือในคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะหนังสือระดับประถมศึกษา สำหรับเด็กวัย 6-11 ปี จำนวนทั้งสิ้น 104 เล่ม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่าพฤติกรรมของตัวละครเป็นตัวบ่งชี้ความคิดสร้างสรรค์ได้
2. ผู้วิจัยถือว่าการเดินเรื่องเป็นตัวบ่งชี้ความคิดสร้างสรรค์ได้
3. เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินความคิดสร้างสรรค์ของพฤติกรรมตัวละครและการเดินเรื่องที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเกณฑ์ที่ถูกต้องตามแนวทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ และการวิเคราะห์หนังสือ เพราะได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารหลายประเภท พร้อมทั้งผ่านการตรวจทาน แก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์แล้ว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ในหนังสือ หมายถึง พฤติกรรมของตัวละครหรือการดำเนินเรื่องในหนังสือที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นความคิดหรือการกระทำที่นำไปสู่สิ่งแปลกใหม่ทั้งในแง่ผลงาน ผลผลิต และกระบวนการคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ตลอดจนการใช้จินตนาการหรือวิธีการใหม่ ๆ อาจเกิดจากการคิดค้นค้นคิดเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งใหม่หรือคิดใช้งานในหน้าที่ใหม่ รวมทั้งสามารถใช้ในการแก้ปัญหาได้ด้วย

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัย หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาลักษณะความคิดสร้างสรรค์ทางด้านสติปัญญา ทางด้านพฤติกรรมทางความคิดสร้างสรรค์ และแนวทางที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งนำมาจากหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดทางความคิดสร้างสรรค์

หนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่อ่านเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เป็นหนังสือที่ผลิตโดยสำนักพิมพ์เอกชน ชมรม สมาคมและสถาบันเอกชนอื่น ๆ ไม่ใช่หนังสือที่ใช้เป็นตำราเรียนหรือหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและเตรียมงาน ศึกษาค้นคว้าหาความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ และข้อมูลการวิเคราะห์หนังสือ
2. กำหนดและสำรวจหนังสือที่เป็นประชากร มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้
  - ตัวอย่างประชากร
  - 2.1 สำรวจหนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็กเฉพาะเด็กวัย 6-11 ปี ที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ.

2.2 สุ่มตัวอย่างหนังสือแบบเจาะจง โดยเลือกเฉพาะหนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็กวัย 6-11 ปี ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2530 ที่ผ่านการคัดเลือกจากฝ่ายวิชาการบรรณาธิการของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อส่งเข้าประกวดตามโครงการประกวดหนังสือ ประจำปี พ.ศ.2530 ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือ ในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวนทั้งสิ้น 104 เล่ม

3. นำหนังสือทั้ง 104 เล่มที่สุ่มตัวอย่างได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 5 คน คัดเลือกหนังสือที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการกำหนดขอบเขตในการสร้างเกณฑ์ของการวิจัย

4. นำหนังสือที่ผู้ทรงคุณวุฒิคัดเลือกได้ทั้งสิ้นจำนวน 20 เล่ม มากำหนดขอบเขตในการสร้างเกณฑ์ของการวิจัย โดยเทียบกับทฤษฎีและหลักการด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ได้ศึกษาจากตำรา เอกสารและงานวิจัย

5. นำข้อมูลที่ได้จากการเทียบหนังสือต้นแบบ 20 เล่ม กับทฤษฎีและหลักการดังกล่าว มากำหนดขอบเขตในการสร้างเกณฑ์ของการวิจัย

6. นำขอบเขตในการสร้างเกณฑ์ของการวิจัยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความคิดสร้างสรรค์จำนวน 2 คนตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เป็นเกณฑ์การศึกษาวิเคราะห์หนังสือที่สมบูรณ์

7. อ่านหนังสือที่เป็นประชากรในการศึกษาหนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็กที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ทีละเล่ม และพิจารณาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น

8. ทำตารางหาค่าความถี่ของลักษณะที่แสดงความคิดสร้างสรรค์และแจกแจงความถี่เป็นคำร้อยละ

9. สรุปและอภิปรายผลเป็นรูปตารางร้อยละ และความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ในหนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็กวัย 6-11 ปี ที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ.2530

2. ผลการวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นนักเขียนและผู้ผลิตหนังสืออ่านสำหรับเด็กให้เห็นความสำคัญและส่งเสริมการผลิตหนังสือที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ให้มากขึ้น

3. เป็นแนวทางให้แก่บรรณารักษ์ ครู พ่อ แม่ และผู้ปกครอง ในการพิจารณาคัดเลือกหนังสือสำหรับเด็กวัยประถมศึกษาที่ให้ความรู้ทางความคิดสร้างสรรค์